

מחלוקת לשם שמים: איך להתווכח כמו יהודים?

ביום ראשון שעבר, רעד המזרח התיכון ועמו העולם כולו. רעידת האדמה החזקה ביותר במאה השנים האחרונות, הכתה בגבול טורקיה-סוריה וגבתה ועדיין גובה עשרות אלפי קורבנות. בהמשך, נשמעו שתי רעידות משנה קרוב מאוד אלינו, באזור שכם ואריאל, והכניסו את כולנו לפאניקה.

חסידי חב"ד נזכרו במאורע שמימי, שהתרחש לפני 33 שנה: כנס הילדים המפואר בל"ג בעומר תש"נ, אלפי ילדים התאספו לכבוד רשב"י למרגלות בנין 770 המפורסם וזכו להשתתפותו של הרבי באירוע. ברוח הכבוד והאהבה של לג בעומר, דיבר הרבי על כך שאומות העולם מוכרחות לשתף פעולה ביניהן, בלי לחשוש מהשוונות זו מזו. ההבדלים בין האומות אינם אויב, אמר הרבי, אלא הדרך להעשיר ולפרוץ את ההישגים שלנו. ואז הוסיף לפתע מילים מבהילות שלא אופייניות לסגנונו הרחום (התוועדות תשנ"ג עמוד 203): "כאשר מאמצים גישה זו, מביאים להוספה בברכותיו של הקב"ה בעולם כולו ומונעים את הצורך להשתמש מפעם לפעם באמצעים כמו 'רעידת אדמה' וכדומה".

האזכור של רעידת האדמה לא היה ברור באותה שעה, אבל בהערה 7 בשולי השיחה מצוין: "שיחה זו נאמרה כשישה שבועות לפני רעידות האדמה באיראן". זה היה שישה שבועות לפני חודש יוני 1990, בו היכה רעש אדיר בעוצמה 7.7 באזור העיר מנג'יל בצפון איראן והפך להיות אירוע הרעידה הקשה ביותר הידוע לנו. אף שאיראן שוכנת על רצף סיסמוגרפי שסובל לעתים קרובות מרעידות, זה היה האסון הקשה ביותר, שגבה קרוב לחמישים אלף קורבנות.

בדבריו של הרבי הייתה תובנה מהדהדת: **האדמה נקרעת כאשר מעל האדמה קורעים בני האדם את החיבור.** האדמה מאבדת את החיבורים שלה, כאשר בני האדם מאבדים את האמון איש ברעהו ומעדיפים למצוא מקלט אצל מי שדומה להם. מנגד, הדרך להינצל מהאסונות היא לחזק את החיבור ולהבין ש"סדנא דארעא חד הוא". האדמה היא גוש אחד וכל האדמות אחוזות ותלויות זו בזו.

הדבר הכי מדהים הוא, שזה **מה שקורה רגע אחרי רעידת האדמה.** הרעש שהתחיל בטורקיה, זעזע את כל העולם ומיד התגלתה האחוה האנושית הגדולה, שהיא למעלה מדת, מין וגזע. אחת ממשלחות ההצלה שהגיעו בשבוע שעבר לטורקיה וזכו לשבחים רבים, כולל מארדואן עצמו, היא צוותי ההצלה הישראליים שהוציאו ממעמקי האדמה, ילדים, צעירים ומבוגרים. אז **אולי אם נתבונן מה קורה אחרי הרעש - נבין לשם מה הוא בא לכתחילה?**

כטבעו של יהודי להרים עיניו לשמים ולשואל "על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, מה חרי האף הגדול הזה", אנו רוצים להקדיש את השיעור לנקודה המרהיבה אותה פיתח הרבי באותה שיחה ובשיחות רבות אחרות. לשואל איך מתמודדים עם שונות קוטבית? כיצד עומדים בפני בן זוג שונה, עובד או מעביד בעל אופי מובדל, ומול אומות זרות או אפילו אויבות? ובקיצור: איך מתווכחים כמו יהודים?

בהערה¹ הובאה גישה הגורסת שהדיון מציל חיים, ולכן חיוני לנסח מפה להתווכחות אפקטיבית.

הבה נפתח את הנושא באמצעות תמיהה גדולה בפרשת השבוע, שהיא מהתמיהות הבולטות על המשפט העברי: למה ההלכה שונאת הסכמה פה אחד? כיצד קובע המשפט העברי הלכה תמוהה

¹ ד"ר ג'ון מרדכי גוטמן, הוא פסיכולוג יהודי בארצות הברית, שנחשב לאחד ממומחי הזוגיות החשובים בעולם. כבר ארבעים שנה הוא מחפש את הכלי החשוב ביותר לבניית מערכות יחסים ואת הסכין המאכלת שמחריבה אותן. ממרום ניסיונו העשיר הוא יכול להיפגש עם זוג לשיחה בת רבע שעה ולכתוב על דף את הסיכויים שלהם לחיות ביחד עוד שלוש שנים. מקורביו מספרים שהוא מפגין הצלחה ביותר מתשעים אחוז מהמקרים. השיטה פשוטה ותנסו אותה בעצמכם: הוא בסך הכול מעלה נושא טעון לדיון ועוקב אחרי הדרך שהם מנהלים את הוויכוח. הוא שואל שאלות בנאליות כמו מי אוסף את הגרביים בלילה? מי זה שייצא מהעבודה מוקדם להוציא את הילד מהגן? ומי ייקח עבודה נוספת לכסות את חוב המשכנתא? לטענתו, בתוך שיטת ניהול הוויכוח נמצא כל העתיד שלהם. שכן ניהול וויכוח מעורר את כל השדים הישנים שאי אפשר לברוח מהם: את ההכרה שלי בעצמי, את הצורך בגיבוי מהזולת ואת היכולת למלא את הצרכים שלי.

מאוד, לפיה דיון בדיני נפשות חייב להתחיל **במחלוקת בין הדיינים** ואילו התחיל בהסכמה פה אחד על הרשעה, הדיון מתבטל ואי אפשר להרשיע את הנאשם?

פרשת השבוע, "משפטים", היא הפרשה הח"י מתחילת התורה ועוסקת **בחיים עצמם**. רק עכשיו עמדו ישראל על ההר ושמעו את קול הגבורה קורא "אנכי ה'". נשמותיהם פרחו מאימת המעמד, אבל התורה עוברת מיד אל החיים ומטיחה את כולנו בקרקע. היא מתחילה לעסוק בנושאים הנמוכים והארציים ביותר, כמו דיני משפט עברי, כבוד עבדים והלכות נזיקין.

מה כל כך דחוף לעסוק ברעש של החיים? במיוחד שלא הייתה שום רלוונטיות לכך באותה שעה? הרי לאיש לא היה עבד ושפחה, שדה וכרם, אש וקוצים, בשעה שחיו בגן עדן למרגלות הר סיני ואכלו מידו הרחבה של הקב"ה? אלא זה הסיפור של התורה: **האמת נמצאת בפרטים הקטנים**. כפי שדברנו בשבוע שעבר, הסיפור של היהדות זה היכולת להפוך כל אחד ואחת לנציג "ממלכת כהנים וגוי קדוש", לכהן המשרת את המלך בכל דרכיו ואורחותיו. לכן פונה התורה אל החיים עצמם ומורה לנו כיצד להתנהג ברגעים הקטנים של היום-יום, בשדה ובכרם.

הפסוק הראשון של הפרשה מצווה: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" ורש"י מפרש: "לפניהם ולא לפני גוים... שהמביא דיני ישראל לפני גוים, מחלל את השם ומייקר שם עבודה זרה להחשיבה".

יהודי מצווה לדון אצל דיינים יהודים הפוסקים לפי ההלכה. שכן, דיון משפטי הוא נביעת **השקפת החיים של הדיין**. דיון משפטי הוא לא רק כסף ונזק, אלא הכרה בסולם הערכים של הדיין ובעוד שדיני התורה הם ביטוי לגישת הצדק האלוקית והשקפת הערכים היהודיים, דיני הגויים מבטאים אמות מידה וערכי חיים זרים לנו. לפיכך אדם שיכול לדון אצל יהודים ומעדיף את הכרעת הגויים, מחלל את ה' ומכריז שההיגיון האנושי נאה יותר מההיגיון האלוקי (ח"ו).

אחת הדוגמאות הבולטות לצורת החשיבה הנעלית של המשפט העברי, מופיעה בהמשך הפרשה:

1. שם כגב: לא תהיה אחרי רבים לרעת ... אחרי רבים להטת – רמב"ם סנהדרין ח: בית דין שנחלקו, מקצתם אומרים זכאי ומקצתם אומרים חייב - הולכין אחר הרוב ... שנאמר 'אחרי רבים להטות'. במה דברים אמורים? בדיני ממונות ובשאר דיני אסור והיתר וטמא וטהור, אבל בדיני נפשות אם נחלקו אם יהרג או לא, אם היו הרוב מזכים זכאי, ואם היו הרוב מחייבין - אינו נהרג עד שיהיו המחייבין יתר על המזכים שנים ... שעל זה הזהירה תורה 'לא תהיה אחרי רבים לרעות'.

ישנם עוונות חמורים בהם אחרי העדאת שני עדים והתראה, ובבית דין של עשרים ושלושה דיינים - החוטא חייב מוות. וכאן מגדרת התורה את חומרת העיסוק בדיני נפשות וקובעת שמוכרחים רוב של שניים בין הדיינים כדי לחייבו מוות. היינו שבתוך הרכב עשרים ושלושה הדיינים הנכבדים – לא מספיק 12 נגד 11, אלא חייבים לפחות 13 נגד עשר (או 12 נגד 10 ואחד נמנע) כדי להרשיעו.

חומרה נוספת באותו עניין:

משנה סנהדרין לב,א: דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.

דיני נפשות שמוכרעים לזכות – מותר לגמרם באותו יום בו החל הדיון. אבל דיני נפשות שמוכרעים לחובה - אסור לגמרם באותו יום, אלא הדיינים נדרשים להלין את ההכרעה לילה אחד ולישון לילה על ההסכמה לחובה, שמא יתחרטו ויגיעו לפנים חדשות עד הבוקר.

בהמשך ישיר לכך, חומרה שלישית ותמוהה ביותר בדיני נפשות, שהיא הנושא שלנו:

סנהדרין יז,א: סנהדרי שראו כולן לחובה - פוטרין אותו. (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ט: סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב - הרי זה פטור, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין). מאי טעמא? כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא, והני תו לא חזו ליה.

סדר דיון בבתי דין הוא כזה: כשבאים עדים ומאשימים אדם ברצח, למשל, הדיינים חוקרים אותם העמק היטב ואחרי שהסתיימה שמיעת הראיות, מתיישבים הדיינים לדון בהכרעת הדין. כאן קובעת ההלכה שאם מיד בפתיחת הדיון היו משוכנעים כולם מעבר לכל ספק שהוא הרוצח ועונשו מוות –

ההכרעה מתבטלת והוא אינו נהרג. (ראה בהערה² מה המשך דינו). רק אם החל הדיון בוויכוח בין הדיינים, כשמקצת מחייבים ומקצת מזכים, ובסופו של דבר הכריעו רובם או כולם³ שהוא הרוצח – הורגים אותו. הטעם לכך מוסבר בגמרא, שכיון שהחל הדיון בגישה מוסכמת שעונשו מוות, הם גיבשו את דעתם מהרגע הראשון ולא יוכלו לקיים את מצוות הלנת הדין ולחשוב על ההכרעה מחדש.

וכאן אנו מופתעים: **איך וויכוח משכנע יותר מהסכמה פה אחד?** אדרבה, ישנן מדינות חשובות בעולם כמו ארצות הברית, בהן הכרעה בדיני נפשות **חייבת להיות פה אחד והחלטת רוב אינה מתקבלת?** גם הטעם שמביאה הגמרא אינו מובן: מה בכך שלא ישנו את דעתם אחרי לילה? אדרבה, הדבר מוכיח את צדקת ושכנוע ההכרעה, שלא בה חל שינוי? הרי איש אינו מונע מהם לחשוב על הדברים מחדש, אלא שההכרעה כה ברורה עד שהלילה לא ישנה אותה?

הדילמה הזו באה לידי ביטוי במשפט פלילי, שמרעיש עד היום את עולם המשפט בישראל: בערב קיצי לפני 30 שנה המתינה נערה בשם חנית קיקוס לאוטובוס ביציאה מאופקים לכיוון באר שבע. חנית נעלמה באותו ערב. אחרי כמה ימים עצרה המשטרה פועל בדואי מרהט בשם סלימאן אל עביד, עובד במחלקת איסוף הזבל בעיריית באר שבע, והאשימה אותו ברצח הנערה ובכך שטמן את גופתה במזבלה בה עבד. המשטרה הכניסה מדובב לתא המעצר וסלימאן הודה במעשה. בית המשפט הכריע כגרסת המשטרה ודן אותו למאסר עולם.

אולם האיש חזר מההודאה וטען כי הוצאה ממנו בכוח. גם הגופה של חנית לא נמצאה במזבלה, אלא אחרי שנתיים התגלתה בבור ניקוז בכניסה לבאר שבע, מה שלא התאים עם הגרסה שבנתה המשטרה. הוויכוח הציבורי נמשך, עד ששר המשפטים, דניאל פרידמן, העביר את התיק לבדיקה חוזרת אצל מבקרת המדינה, הגברת מרים בן פורת. לאחר עיון ממושך, אישרה הפרקליטה את עצם ההרשעה, אבל המליצה לקצר את עונשו מהטעם הבא:

ההרשעה התקבלה על סמך מחלוקת בין השופטים ולא הייתה פה אחד ולכן היא מחלישה את אמון הציבור בה. אבל אילו הייתה מתקבלת בהסכמה מלאה - הדבר היה מוכיח את המוחלטות שלה.

והנה, כאמור, עמדת המשפט העברי היא הפוכה: ככל שהחלטה הושגה מתוך מחלוקת היא מחזקת את אמון הציבור בה, בעוד שהחלטה פה אחד – מחלישה את תוקפה. והדברים טעונים ביאור רב.

לפני כ-600 שנה נכתב באלג'יר ספר חשוב בשם "מלחמת מצוה". תכליתו היא להגן על המשפט העברי מפני התקפות יהודי מומר בשם יהושע הלורקי, שהוביל וויכוחים נגד התלמוד. כותב הספר, הרב שמעון בן שמשון דוראן (שהיה בנו של הפוסק החשוב, התשב"ץ, רבי שמעון בן צמח דוראן), לא היה יכול להתעלם מהתמיהה הגדולה על ההלכה שלנו:

מלחמת מצוה עמוד 20: מה שהשיב על דבריהם ... תאלמנה שפתיו איך דיבר על צדיקים וטובים והוא לא הבין דבריהם ז"ל ... אלא דכיון שפתחו כולם לחובה, גילו דעתם שבאו כולם חפצים להמיתו וזה כבר נסתמו טענותיו. ואפילו בבית דין אחר, לא יוכל ללמד זכות על עצמו.

דיון שהחל בהסכמה הוא דיון נעול מראשיתו, שעוקר את הסיכוי של הנאשם לשכנע בחפותו. הדבר דומה לשופט שראה בעיניו את האירוע ואסור לו לדון בו כי אין עד נעשה דיון. שכן אוזניו אינן כרויות עוד לשמוע זכותו של הנאשם.

אבל עדיין הדברים תמוהים: מה אשמים הדיינים שהסיפור היה משכנע מראשיתו? האם לא יכול להיות מקרה בו אשמתו של הנאשם מוכחת?! האם חייבים להתנהל תמיד בספקנות וחוסר בהירות?!

ישנה שיחה ידועה (לקו"ש כט/117) בה מאריך הרבי לבאר הדברים ברוממות נפלאה, בפנימיות ובסוד. אולם הפעם נצמד עם רעיון אחר, פשוט ויוקד, שמתאים להפליא עם השיחה הנ"ל ללג בעומר.

² בלקו"ש כט/117 ובהתוועדויות תשמ"ה ג/1493-1492 מניח, שבבית דין של עשרים ושלושה מעבירים את דינו לבית דין אחר או לסנהדרין הגדולה בירושלים. ואם היה הדין בבית דין הגדול, פוטרים אותו ומשאירים אותו לדון בפני שופט כל הארץ (לשון המהרל שהובא בהערה 26 בלקוש שם).

³ ראוי לשים לב: לדעת הרמב"ם, אם החל הדיון בוויכוח, הרי גם אם הוסכם לבסוף פה אחד - הורגים אותו.

ב. **אם כולם חושבים אותו הדבר – כנראה מישהו לא חשב.** אם עולה רק גישה אחת לפרש מקרה, זה אומר שמישהו ממחר לחרוץ דין. כי **חייבת להיות יותר מגישה אחת לפרש אירוע.** החיים הם כה מורכבים, כה עשירים וכה מרובי שכבות שלא יתכן להציג רק הנמקה אחת.

כריבוי האנשים – ריבוי הדעות. זה לא מקרה, אלא תוצאה מעושר הנפש וריבוי צורות הראייה שלה. כל מקרה יכול להתפרש בגישה מאריכת אף של חסד, בגישה מחמירה של גבורה, או בגישה מאוזנת של תפארת. אין שום דרך אחת שהיא אמת מוחלטת, אלא האמת היא התכללות של פנים ושכבות.

הגמרא אומרת זאת בצורה מקסימה:

2. עירובין יג,ב: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלוקים חיים.

כאשר נקבעת הלכה כבית הלל, אין זה אומר שבית שמאי טעו ח"ו. אלא שלהלכה מוכרחים ללכת כדעה אחת. אבל ודאי שגם בית שמאי מייצגים קו חשיבה נכון. אכן ידוע כי לעתיד לבוא כשנתעלה בדרגה רוחנית, תהיה ההלכה כבית שמאי.

מכאן החשיבות המכרעת של המחלוקת: הוויכוח והשמעת דעה שונה הוא חיוני, שכן דעה שנייה היא חלק מהתמונה. היא מאפשרת לראות את הנושא מכל היבטיו. שמיעת דעה אחת בלבד היא כמו לראות חצי תמונה⁴.

כך ידוע הסיפור על חוני המעגל: חוני היה חכם חשוב, שחי בסוף ימי הבית השני והטרידה אותו שאלה: איך מתאר הפסוק את גלות בבל כמו "חלום", כנאמר "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים", והרי גלות בבל נמשכה שבעים שנה וכיצד חלום יכול להימשך שבעים שנה? פעם הלך ברחוב וראה אדם נוטע עץ חרובים. הוא התפלא, חולפות שבעים שנה עד שעץ כזה ייתן פירות ועבור מי הוא טורח? הלה ענה: "כמו שאבותיי נטעו בשביל ילדיהם, אני נוטע עבור ילדי ונכדי". חוני חש עייפות ושכב לצד הערוגה לישון. כשהתעורר, גילה לתדהמתו את העץ פורח ואיש צעיר קוטף ממנו. הוא הבין שישן שבעים שנה והוא שקוטף מהעץ, הוא נכדו של החקלאי.

הלך חוני לביתו הטבעי, לבית המדרש, ושמע את הלומדים אומרים: "הלימוד שלנו כה טוב ומאיר, כמו בימים של חוני המעגל שהיה מסביר הכול בטוב טעם". קפץ חוני לתוך הקבוצה ואמר: "אני הוא חוני המעגל". הביטו בבוז באיש התימהוני. הוא ניסה למצוא חבר שילמד אתו, אבל כשהתקש שהוא חוני המעגל - התרחקו ממנו. כשראה שנתר ללמוד לבד, הרים עיניו לשמים וביקש למות. רבא, האמורא הדגול, היה מספר את הסיפור ומסיים: "הנה הוכחה נוספת לפתגם העולם 'או חברותא או מיתותא'". או למצוא נשמה נוספת ללמוד עמה או למות...

אבל מה המטרה של החברותא? אפשר לחשוב כי החברותא נועדה לעשות לנו נעים בגב. לחזק את האגו שלנו עם הסכמות. אבל אין טעות גדולה מזו. הנה קטע מופלא על מהותה של החברותא:

בבא מציעא פד,א: נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן מי יישב דעתו? נשלח את רבי אלעזר בן פדת ששמועותיו מחודדות. כל מילה שהיה אומר רבי יוחנן, אמר תנא שמסייע לו. אמר רבי יוחנן: אתה כריש לקיש?! הוא היה מקשה עלי 24 קושיות ואני הייתי משיב 24 יישובים וממילא הייתה השמועה מרווחת, ואתה אומר תנא דמסייע לי?!

כך מסבירים את לשון התורה: "עזר כנגדו – עזר בזה שהיא נגדו". העזר של האישה הוא לא בכך. שהיא דומה באופייה לבעל ומצייתת לכל דרישה. להיפך: היא שונה ומעשירה את צורת הראייה שלו.

⁴ נתן ילין מור, היה פעיל שמאל רדיקלי, שפעל כבר בשנות ה-60 להקמת מדינה פלשתינית ולזכות שיבה של ערבים שהיגרו למדינות אחרות. פעם עבר לפני הרבי מליובאוויטש והרבי אמר: "אני קורא את הטורים שלך בעיתון האידיש 'אלגעמיינער זשורנאל'". הוא נדהם: "הרבי קורא אותי? וכי הרבי מסכים עם מה שאני כותב?!". הרבי ענה: "אם הייתי קורא רק מה שאני מסכים אתו, הייתי קורא מעט מאוד...".

זה עומק ההסבר לכך שישנן מחלוקות רבות בין חז"ל, והרי ידועה השאלה, כיצד יכולה להיות מחלוקת בתורה שירדה מן השמים? האם הקבה מתיר או אוסר? איך שתי דעות יכולות לשקף את העמדה העליונה? הקושיה הזו מגיעה לשיא במימרת חז"ל הידועה אודות תנורו של עכנאי: רבי אליעזר הביא ראיות נסיות ופלאיות לשיטתו שתנורו של עכנאי טמא, והללו הוכיח שבמתיבתא דרקייע סוברים כדעתו. ובכל זאת רבי יהושע התעקש לערוך הצבעה בישיבה של מטה ושם נפסקה הלכה כדעתו ולא כדעת רבי אליעזר. והרי שמועה זו מתמיהה כל שומע: האם ישנה מחלוקת בין הקב"ה ובין החכמים? כיצד יכולה להיקבע ההלכה אחרת מדעתו של הקב"ה?

התשובה היא, שהמחלוקת אינה מתחילה כאן, אלא כבר למעלה יש יותר מגישה אחת לראות את המקרה וכולן נכונות. כולן מתקיימות לעד ולתמיד. ההלכה למעשה חייבת להיקבע כדעה אחת, ולכן נקבעת לפי דעת הרוב בבית דין של מטה בהתאם ליכולת האנושית לשאת את דרישות ההלכה. אבל עצם הגישות השונות קיימות תמיד ויישארו להתקיים לתמיד, גם אחרי הכרעת ההלכה.

מדרש תהלים יב: אמר רבי ינאי לא ניתנו דברי תורה למשה חתוכין, אלא כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה היה אומר מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא. אמר לפניו רבונו של עולם עד מתי נעמוד על בירורה של הלכה? אמר לו 'אחרי רבים להטות', רבו המטמאין טמא, רבו המטהרין טהור.

נשוב למרכז עיונו: בכך מפרש הספר 'לב אבות', ממפרשי פרקי אבות, את ההלכה התמוהה אותה העלינו בתחילת השיעור:

לב אבות [שלמה לבית הלוי, מרבני סלוניקי לפני כ-400 שנה]: הויכוח הוא **סיבת יציאת הדבר לאור והיוודע האמת** ולכן הספקות והקושיות הן מבוא גדול להשגת המבוקש. והחוקר [אריסטו] אמר **שהספקות עשו את האנשים חכמים**. ולכן כשהמחלוקת לשם שמים ... סוף אותו מחלוקת **שיתקיים**, כי אף שהאמת תישאר כצד אחד, שני צדדי המחלוקת יתקיימו ויזכרו יחד, הואיל ועם המחלוקת עצמו תתברר האמת ... והדבר הזה נעלם מעיני המלעיגים על שאמרו חז"ל שאם היו כל הסנהדרין מחייבין מיתה לאיש אחד לא היה מומת ... הטעם אשר שמעתי בזה בשם הרמב"ם ז"ל ... להודיע **שכשאינן כת מנגד על פי קושיות וטענות - אי אפשר שיצא הדבר לאור ואפשר שכולם יפלו בטעות**."

כלומר: כשהדיון מתחיל פה אחד, זה לא אומר שהמקרה ברור עד שלא צריך להתווכח. ההיפך: זה אומר שמישהו לא חשב ואינו רואה את התמונה המלאה. כי בעולם כה מורכב, לא יתכן שלא תהיה יותר מדרך אחת לפרש מקרה ואירוע.

ברוח הדברים הללו, הזכרנו בעבר כמה נקודות נפלאות: א. שנת "הקהל" בה אנו נמצאים, מצווה אותנו לאסוף לרחבה אחת את "האנשים, הנשים והטף" וללמדם ביחד. שכן קיבוץ הכוחות השונים והסותרים מרומם את הלימוד ומדגיש את ה"אחד" שבתוך ה"יחד".

ב. מטבע הלשון בו מתארים חיים זוגיים אידיאליים הוא: "שלום בית". בית ששורר בו השלום. מעניין שגם בברכת כהנים ובתפילת שמונה עשרה, הסיום הוא בברכת שלום:

3. ילקוט שמעוני נשא: חביב השלום שכל סיומן של הברכות [בתפילת שמונה עשרה] הוא בשלום ["שים שלום טובה וברכה ... המברך את עמו ישראל בשלום ... עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו"]. ואף ברכת כהנים חותמת "וישם לך שלום", ללמדך שאין הברכות מועילות אא"כ שלום עמהן.

אבל מהו בדיוק השלום? ומדוע איננו נוקטים בביטויים פופולריים יותר, כמו אהבה, אחווה ורעות?

כך ביום השבת, האיחול הפופולרי הוא "שבת שלום" או "א'גוטן שבת" באידיש שפירושו "שבת שלום" [ולא "שבת טובה", גוטע שבת]. ולכאורה מה הקשר בין השבת ובין השלום? וכי אתמול הייתה מלחמה?! למה לא נאחל "שבת טובה", כמו "יום טוב", שכולו טוב ועונג מעין העולם הבא?

באר היטב על שולחן ערוך אורח חיים סימן שז סק"ב בשם השל"ה: אדם המבקר את חברו בשבת שחרית ... יאמר לו 'שבת שלום' או 'שבת טוב' לקיים זכור את יום השבת לקדשו'.

המדרש כותב רעיון מיוחד במינו:

דברים רבה כ"ב: 'עושה שלום במרומיו' [האם יש מלחמה בין הכוחות העליונים, שצריך לעשות שלום?] אמר ר' לוי: מיכאל כולו שלג וגבריאל כולו אש ועומדים זה אצל זה ואינם מזיקים זה את זה.

שלום פירושו **שיתוף פעולה ועבודה בצוות**. שלום הוא ההיפך מעבודה עצמית. הוא היכולת של אנשים להכיר בתועלתו של הזולת ולנצל את השונות להישגים פורצי דרך. בעוד שישנם זוגות ששורת ביניהם אהבה והערכה, אבל אינם מסוגלים לשתף פעולה. כל אחד מסתגר בפניה שלו ומצליח לבד, ברכת השלום היא שנמצא את הדרך ליצור יחד ולצמוח עם השונות של הזולת.

זה הרעיון מאחורי ה"שבת שלום": חז"ל אמרו כי עד יום השבת הייתה תחרות ומתח בין הנבראים. האור רצה יותר יום והחושך רצה יותר לילה, הקיץ רצה יותר חום והחורף רצה יותר קור, עד שבאה השבת והשרתה בין הנבראים רוח של שלום, אמון ושיתוף פעולה. כל אחד הבין את מקומו ואת הצורך שלו באיזון מצד זולתו.

זוהר ג קע"ב: כאשר ברא הקב"ה את העולם לא יכול להתקיים, עד שבא והשרה עליו שלום. ומה הוא? שבת, שהיא שלום של עליונים ותחתונים ואז נתקיים העולם.

ג. באותה דרך הארכנו לבאר בעבר את תמיהת התמיהות אודות הסיפור המוזר של תלמידי רבי עקיבא? ראשית, איך פרצה מלחמה במעוז הטוב, בבית המדרש של רבי עקיבא שהיה כולו חסד ופרגון ובעל המימרא של "זה כלל גדול בתורה"? לאיך, מדוע נחה המגפה דווקא ביום לג בעומר?

הארכנו בעבר כי יסודה של השנאה היה בכוונה טובה: מתוך יראת שמים והקפדה על ההלכה ולכן כל אחד ראה בשונות של חברו, איום על ההלכה והנאמנות לרב. לעומת זאת, התנא רבי שמעון בר יוחאי, למד כי יש יותר מדרך אחת לעבוד את ה'. כשיצא מהמערה הוא שרף את מי שעבד לפרנסתו. אליהו הנביא השיב אותו למערתו ואז כשיצא, היה מאריך אף והיכן שבנו היה שורף, הוא היה מרפא.

ליקוטי שיחות כב/139: לכל אחד מהתלמידים היה את הדרך בה הבין את תורת רבו ועל פיה עבד את ה'. אצל האחד היה העיקר אהבת ה' ואצל השני יראת ה'. וכאשר החברים לא קיבלו את דעתם – לא נהגו כבוד זה בזה... לאיך, כשיצא רשב"י מהמערה אחרי 13 שנה, סדר העבודה שלו לא היה בהתבודדות מישוב העולם, אלא אדרבה 'כל היכן שהיה מקפיד רבי אלעזר – היה מרפא רבי שמעון'.

מה זה אומר למעשה? באמירת "עושה שלום במרומיו" **פוסעים אחורה** וזה אומר שכדי לעשות שלום, נדרש לחזור כמה פסיעות לאחור... הבה ננסח שולחן ערוך קצר להתווכחות אפקטיבית ונציג שלוש נקודות: א. שיקוף. ב. כבוד. ג. ענייניות.

א. **שיקוף:** הגמרא מספרת על בית הלל, שהיו שותקים ומקשיבים לדברי בית שמאי ואחר כך מצטטים את דברי בית שמאי ומוכיחים שהקשיבו היטב. מה שנקרא בשפה המקצועית "שיקוף".

ב. יתירה מכך: בית הלל היו **מקדימים** לצטט את דברי בית שמאי לפני שקמו להשמיע דעתם. וזאת דרגה נעלית למיטיבי לכת: לא רק לכבד את הזולת, אלא להקדים את דבריו בהבעת כבוד נעלית.

4. עירובין שם: אם אלו ואלו דברי אלוקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? שנוחין ועלובין היו: **שונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן.**

ג. **כבוד:** לא לנקוט לעולם בהכרזות אישיות של "את כזאת" ו"אתה כזה...". כך מספרים על הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך. רעייתו, הרבנית, נפטרה כמה שנים לפני ולפני הקבורה ביקש הרב לומר כמה מילים: "המנהג בטקס קבורה, שבני המשפחה נפרדים מהנפטר בבקשת מחילה שמא פגעו בו במהלך החיים. אבל אני מצהיר בנוכחותך כי אני פטור מלבקש ממך מחילה. שכן מעולם לא פגעתי בך ולא הכאבתי לך". אחרי הלוויה ניגש אחד מבני המשפחה וביקש להבין: כיצד אפשר לחיות עם אדם עשרות שנים ולא לפגוע בו? האם מעולם לא התווכחתם?! האם לא קרה שאתה רצית משהו והיא רצתה הפוך?! - "בוודאי שהתווכחנו, כמו כל בני זוג, אבל מעולם לא הכאבנו ולא השפלנו".

נסיים בסיפור בלתי רגיל: במוצאי חגים, נהג הרבי מליובאוויטש לעמוד בבית מדרשו 770 ולמזוג יין להמוני בית ישראל, מעמד שנקרא 'כוס של ברכה'. אלפים היו עוברים במשך שעות ארוכות, והמעמד לווה בשירה וזמרה של כל הציבור. למעמדים אלו היה מגיע חזן בשם צבי צצקעס, שהיה שר שירים יהודיים ברוסית שהיו חביבים על הרבי.

פעם הגיע החזן עם בתו ותוך כדי שירה, הצטרפה גם הבת לשירה וקולה נשמע במיקרופון. מצב זה מהווה בעיה הלכתית, שהרי לגברים אסור לשמוע קול אישה. מה הרבי אמר לעשות בנקודה הזו? להתעקש על ההלכה ולהעיר לה מיד שתפסיק עם השירה? להתפשר מתוך רגישות לכבוד הילדה ולהתעלם מהעניין?

הרבי קרא למזכירו, הרב יהודה לייב גרונר, והורה ללכת אל הילדה ולומר שבמקום לשיר במיקרופון, תצטרף לשירה במחיאות כפיים. הילדה החלה למחוא כפיים בהתלהבות ואז קרה דבר מדהים: הרבי עצר את מזיגת היין, הסתובב אל הילדה והחל למחוא כפיים בעוצמה יחד עמה, ואחריו אלפי אנשים הצטרפו ומחאו כפיים. בכך קיבלה הילדה יחס חיובי של העצמה מיוחדת, ללא כל פשרות בהלכה.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יונכד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בת יוסף דב

ולעילוי נשמת
מרת **אסתר בת יעקב**
לרגל היארצייט ביום יז שבט